

Олена ПОПАДИЧ,
orcid.org/0000-0003-1426-4114
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри загальної педагогіки
та педагогіки вищої школи
Державного вищого навчального закладу
«Ужгородський національний університет»
(Ужгород, Україна)
olena.poradych@uzhnu.edu.ua

ШЛЯХИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙНО СПРЯМОВАНОГО ЗМІСТУ ПЕДАГОГІЧНО-ПРАВОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

В умовах професійної освіти класичні курси правових дисциплін повинні бути не лише фахово зорієнтованими, а й спрямованими на формування педагогічно-правової основи для спеціальних знань. Водночас логіка педагогічно-правової підготовки, єдність курсу правових дисциплін необхідно зберегти й передати студентам. Мета статті – обґрунтування шляхів реалізації професійно спрямованого змісту педагогічно-правової підготовки майбутніх учителів початкової школи, послуговуючись аналізом змісту навчання з погляду фахового спрямування теперішньої освіти. Уточнено завдання викладання правових дисциплін майбутніми вчителями початкових класів у контексті гуманізації освіти, де важливі два аспекти: здатність моделювати педагогічні процеси і вміння практично застосовувати отриманий розв'язок педагогічно-правової підготовки. Такі вміння власне формує й розвиває викладання правових дисциплін для вчителів початкових класів – дисципліна, спрямована на педагогічно-правову підготовку педагогів початкових класів. Для вивчення низки педагогічних явищ послуговуються

педагогічно-правовими моделями, точніше спрощеним формальним їхнім описом, враховуючи найсуттєвіші чинники досліджуваного явища. Відповідно до окресленого широкого спектру педагогічно-правових моделей та галузі їхнього застосування, сучасний педагог зобов'язаний ґрунтовно володіти правовими поняттями й методами дослідження педагогічних процесів. Основи таких навичок необхідно формувати у студентів педагогічних спеціальностей уже під час вивчення ними нормативних правових (правознавство, педагогічно-правове моделювання, правова статистика) та педагогічних (педагогічні теорія й менеджмент) дисциплін, поглиблюючи програми спеціальних дисциплін (методи навчання в початковій школі, ігрові методи тощо). Водночас, викладаючи базові педагогічні дисципліни, варто, за можливості, якнайширше застосовувати такі поняття й методи, поглиблюючи навички студентів у правовій галузі. Виконання таких важливих завдань варто розпочинати з упровадження концепції викладання правових дисциплін для вчителів початкової школи. Основними шляхами викладання правових дисциплін, ознайомлення студентів з ними є: поступове формування переконаності студентів у потребі глибокого засвоєння ними основних понять і методів правових дисциплін; посилення інтересу студентів до правових дисциплін, поглиблення розуміння їхніх понять і методів; збільшення ефективності міжпредметних зв'язків з базовими педагогічними дисциплінами; набуття студентами практичних навичок правового моделювання в початковій школі і застосування правових методів у педагогічному аналізі.

Ключові слова: *майбутні учителі, педагогічно-правова підготовка, професійне спрямування змісту початкової школи шляхи реалізації*

Olena Popadych

orcid.org/0000-0003-1426-4114

Candidate of Pedagogical Sciences, Ph.D.,

Associate Professor,

*Department of General Pedagogy
and Pedagogy of Higher Education,
State University «Uzhhorod National University»,
(Uzhhorod, Ukraine)
olena.popadych@uzhnu.edu.ua*

**WAYS TO IMPLEMENT PROFESSIONALLY FOCUSED CONTENT
OF THE PEDAGOGICAL AND LEGAL TRAINING OF THE FUTURE
ELEMENTARY SCHOOL TEACHERS**

Professional education provides classical courses of legal disciplines, which should be focused on development of the pedagogical and legal basis of professional and specialized knowledge. However, the logics of the pedagogical and legal preparation, integrity of the course of legal disciplines should be preserved and transferred to students. The goal of the article is to substantiate the ways to implement professionally focused content of the pedagogical and legal training of the future elementary school teachers basing on the analysis of the training content in terms of professional focus of the present education. The work specifies the tasks of teaching legal disciplines by the future elementary school teachers in context of education humanization, where two aspects are very important, particularly the ability to model pedagogical processes and capacity of practical application of the mastered skills of the pedagogical and legal training. That knowledge is developed by teaching the legal disciplines for elementary school teachers – the course, focused on the pedagogical and legal training of elementary school teachers. To study a set of pedagogical phenomena, pedagogical and legal models are used, particularly a simplified formal description of the models, considering the essential factors of the studied phenomenon. According to the outlined wide range of the pedagogical and legal models and the sphere of their application, a modern teacher should have good knowledge of legal notions and methods of pedagogical processes examination. The basis of such knowledge should be developed by the students of pedagogical specialties already when they study the normative legal (law science, pedagogical

and legal modeling, statistics) and pedagogical (pedagogical theory and management) courses, whereas intensifying the programs of specialized disciplines (teaching methods in elementary school, game methods, etc.). Moreover, while teaching the basic pedagogical disciplines, it is expedient to use such notions and methods widely, improving the students' legal skills. Performance of such complicated tasks should start with introduction of the concept of legal disciplines teaching for elementary school teachers. The principal ways of the legal disciplines teaching for students involve gradual development of the students' confidence in the necessity to get deep knowledge of the key notions and methods of legal disciplines; increased students' interest to legal courses, comprehension of their concepts and methods; improved efficiency of the inter-disciplinary relations with the basic pedagogical courses; mastering of the practical skills of legal modeling at elementary school and application of legal methods in the pedagogical analysis.

Key words: *future teachers, pedagogical and legal training, professionally focused content of elementary school, ways of implementation.*

Постановка проблеми. Основні значущі інноваційні процеси у професійній освіті й педагогіці полягають у розробці методологічних і теоретичних основ гуманізації фахової освіти. Гуманізація – найважливіша ознака перспективної системи освіти, спрямована на випередження всієї системи, її спрямування на проблеми розвитку креативного потенціалу людини. У процесі підготовки вчителів початкових класів правова освіта дуже важлива, позаяк слугує підґрунтям для опанування системи відповідних знань.

Відтак школі потрібні творчі вчителі, які вміють працювати з людьми, з колективом, глибоко розуміють і знають свою роль у суспільстві, вміють використовувати набуті знання, вміння та навички на практиці, тобто професійно компетентні. З огляду на це, основною метою вищої освіти є підготовка кваліфікованого педагога відповідного рівня та профілю, конкурентоздатного на ринку праці, компетентного, який вільно володіє

професією та орієнтується в суміжних галузях діяльності, готового до постійного професійного росту, соціальної та професійної мобільності.

Одним із шляхів вирішення зазначеної проблеми є оновлення вищої освіти, перенесення уваги з процесу навчання на його результат, орієнтація змісту й організації навчання на компетентнісний підхід і пошук ефективних механізмів його запровадження» (Тесленко, 2017: 3).

Відповідно до професійної компетентності вчителя, його практичної підготовки «сучасні вимоги набувають більш вираженого характеру. Саме тому вкрай необхідним є пошук таких підходів, які дозволяють зробити новий крок у методичній підготовці майбутнього вчителя» (Комар, 2011: 30). Основою навчання у закладі вищої освіти повинна бути посилена фундаментальна дидактична й методична підготовка, а навчальний процес має тяжіти до творчої фахової діяльності, бути спрямованим на формування особистості педагога з якостями згідно з наявними вимогами і забезпеченням успішності в їхній практичній діяльності.

Аналіз досліджень. Проблемам правової освіти майбутнього педагога, формуванню їхньої громадянської зрілості, готовності до правового виховання молоді присвячено низку праць. Зокрема теоретичні та практичні аспекти формування педагогічної культури викладача у процесі підготовки майбутнього магістра з правознавства до викладацької діяльності аналізував у своїх працях Є. Безсмолий. Діяльнісний аспект розвитку правової компетентності досліджував науковець М. Галатюк. Учені І. Дарманська й Т. Тесленко ґрунтовно вивчали особливості формування змісту правової підготовки майбутніх учителів початкової школи в умовах ступеневої освіти. У наукових працях О. Шестопалюк досліджено структуру професійної компетентності майбутніх учителів правознавства. Роль загальноправових навчальних дисциплін у формуванні креативного потенціалу майбутнього вчителя вивчала А. Шадріна. Дослідники Ю. Козловський, В. Ортинський, М. Пашечко детально аналізують компетентнісний підхід як методологічний орієнтир модернізації сучасної освіти.

Отож, у наукових джерелах, зокрема, наголошено на потребі формувати правову підготовку майбутніх учителів початкових класів. Водночас на сьогодні недостатньо досліджені теоретичні аспекти та можливості практичного втілення принципу педагогічної готовності до формування правової компетентності школярів молодшої школи в педагогічно-правовій підготовці учителів початкових класів.

Мета статті – обґрунтування шляхів реалізації професійно спрямованого змісту педагогічно-правової підготовки майбутніх учителів початкової школи, послуговуючись аналізом змісту навчання з погляду фахового спрямування сучасної освіти.

Виклад основного матеріалу. Міжнародні експерти освіти «почасти називають ключові компетентності індикаторами, за якими уможлиблюється визначення готовності учня до життя у соціумі за багатьма параметрами (я – особистість; я – індивідуальність; я – сім'я; я – заклад освіти; я – організації, підприємства, установи; я – навколишній світ тощо). З іншого боку, сучасний ринок праці як детермінанта розвитку соціально-економічних відносин і кореляційний чинник глобалізаційних процесів вимагає від освіти навченості людини оперувати технологіями і знаннями, які відповідають на потреби і виклики інформаційного суспільства» (Паламар, 2018: 277).

Ознаками формування фахової компетентності майбутніх учителів правознавства, зокрема, є: гуманістичне спрямування, яке виявляється в орієнтації на універсальні цінності, визнання й повагу свободи вибору кожної особистості, відповідальність за власний вибір як умови розвитку індивіда та його самореалізації; цілісність як взаємозв'язок навчання, виховання й поступу особистості студента в системному формуванні фахово орієнтованих знань, їхньої поліфункціональності; комунікативність і компетентність; потреба у формуванні інформаційно компетентної особи, коли студенти працюють в інформаційній освітній сфері; розвиток чуття національної самосвідомості й поваги до інших народів, виховання почуття історичної пам'яті, здобуття досвіду ціннісного самоствердження; зміщення акценту від опанування знань

до їхнього конструювання, за якого системотворчою основою навчально-виховного простору стає власне студент, що входить до системи ціннісних взаємин.

Отож, фахова компетентність педагога права є інтегративною властивістю індивіда з комплексом фахово ціннісних науково-теоретичних знань і практичних навичок, уродженого хисту до педагогічної діяльності, поряд із відповідними моральними якостями, що вдосконалює розвиток особистості учнів та їхньої правової грамотності на базі застосування новітніх навчальних методик і технологій.

У галузевому стандарті вищої освіти України галуззю професійної діяльності вчителя правознавства визначено сферу освіти, в тому числі середню загальну (повну) освіту, органи управління освітою, система правоохоронних органів, у тому числі ювенальної юстиції. Для повноцінної підготовки фахівця до роботи в зазначених галузях необхідна розробка такої технології навчання, що забезпечила б можливість ефективної діяльності в кожному із зазначених напрямів (Шестопалюк, 2014: 146).

На нашу думку, завдання новітньої педагогічно-правової підготовки студентів закладів вищої освіти педагогічного профілю полягають у вирішенні таких проблем: надання студентам глибоких правових знань; вироблення у студентів системи правового мислення; виховання педагогічно-правової культури студентів; практичне застосування навчального матеріалу; закріплення правових фактів завданнями фахового спрямування; застосування правових знань у відповідних дисциплінах.

Модель фахівця педагогічного профілю потребує розвитку не лише галузевих, а й соціально-психологічних, індивідуальних та креативних особливостей студентів.

Ми уточнили й конкретизували завдання викладання правових дисциплін майбутніми вчителями початкових класів у контексті гуманізації освіти. Це зокрема:

- виховання педагогічно-правової культури студентів;

- забезпечення належного рівня правових знань та вмінь студентів для застосування правових методів у фаховій діяльності вчителів початкових класів;
- розкриття логічної побудови педагогічно-правової підготовки і усвідомлене застосування правових знань для виконання прикладних завдань;
- забезпечення умов для індивідуального опанування студентами правовими дисциплінами;
- поліпшення поглибленої підготовки студентів із правових дисциплін та забезпечення наступності й неперервності їхнього вивчення упродовж усього навчального періоду;
- формування навичок роботи з довідковими джерелами;
- цілеспрямований розвиток творчого хисту студентів та їхніх індивідуальних рис тощо.

Для втілення окреслених завдань варто покращити навчальний зміст у контексті його гуманізації та прикладного спрямування. Викладаючи правові дисципліни, належить мотивувати навчання, спрямовуючи основну увагу на те, аби студенти чітко розуміли, що абстрактні поняття правових дисциплін вони застосовуватимуть у майбутній практиці. Для цього повинно бути оптимальне співвідношення поміж обсягом теоретичних принципів і прикладних знань.

Змістом курсу «Правознавство для вчителів початкових класів» передбачено низку тем згідно з фаховою підготовкою.

Варто зазначити, що низка науковців не вбачає потреби в якихось особливих правознавчих знаннях для вчителів початкових класів, позаяк правознавство як навчальний предмет єдиний для будь-якого фаху, утім інтерпретація його теоретичних положень не мусить бути фахово зорієнтованою.

Ми вважаємо такі погляди досить категоричними, та водночас справедливими, як-от, у класичних університетах. В умовах фахової освіти класичні курси правових дисциплін повинні бути не лише фахово зорієнтованими, а й спрямованими на формування педагогічно-правової основи

для фахових і спеціальних знань. Водночас логіка педагогічно-правової підготовки науки, єдність курсу правових дисциплін необхідно зберегти й передати студентам. Утім курс «Правознавство для вчителів початкових класів» абсолютно доцільний, лише потребує теоретичного вдосконалення й коригування його змісту, обсягу, методичних основ тощо.

Наявність у студентів правових навичок – ще не ознака того, що вони вміють послуговуватися ними в конкретних педагогічних ситуаціях чи у власній фаховій діяльності. Тут дуже важливі два аспекти: здатність моделювати педагогічні процеси і вміння практично застосовувати отриманий розв'язок педагогічно-правової підготовки. Такі вміння власне формує й розвиває викладання «Правових дисциплін для вчителів початкових класів» – дисципліна, спрямована на педагогічно-правову підготовку вчителів початкових класів. Достеменно спроектувати зміст дисципліни можливо, враховуючи напрям підготовки й майбутньої професії.

Завдяки застосуванню правових дисциплін у початковій школі можливі:

- виокремлення й формальний опис правовими співвідношеннями найважливіших, суттєвих зв'язків поміж змінними та об'єктами (для вивчення такого складного об'єкта зазвичай потрібний високий ступінь абстракції);
- одержання висновків, адекватних досліджуваному об'єкту такою самою мірою, що й наявні передумови, виходячи з чітко сформульованих вихідних даних і відношень, редуційними методами;
- здобуття індуктивним шляхом нових знань стосовно досліджуваного об'єкта: оцінка характеру залежності поміж його змінними, що найбільше відповідають наявним спостереженням;
- достеменне й компактне визначення твердження теорії, формулювання її понять і висновків завдяки застосуванню педагогічно-правової підготовки термінології.

Для вивчення низки педагогічних явищ послуговуються педагогічно-правовими моделями, точніше спрощеним формальним їхнім описом, враховуючи найсуттєвіші чинники досліджуваного явища.

Педагогічно-правова модель вибудовується переважно за такою схемою: формулювання предмету й мети дослідження; виокремлення структурних та функціональних елементів досліджуваної системи згідно з метою, виявлення найважливіших якісних характеристик таких елементів; якісний опис взаємозв'язків поміж виокремленими елементами; введення символічних позначень для врахованих педагогічних ознак об'єкта й формулювання для нього моделі у вигляді формалізованих відношень поміж ними; аналіз і розв'язок отриманої моделі; аналіз завдяки розв'язку педагогічно-правової моделі досліджуваного правового об'єкта й формулювання практичних рекомендацій стосовно ухвалення рішень.

Важливо розрізнити структурну й змістову складові моделі. Правова структура моделі, ба навіть числові значення величин, що входять до неї, можуть бути одними й тими самими, натомість педагогічні ситуації, описувані моделлю, можуть істотно різнитися. Інакше кажучи, одні й ті самі моделі й методи можна застосувати у вивченні абсолютно різних педагогічних завдань.

Виокремимо деякі типи моделей педагогічних об'єктів: макропедагогічні – опис права як єдиного цілого, пов'язування між собою укрупнених педагогічних показників; мікропедагогічні – опис взаємозв'язку структурних і функціональних складових або поведінки такої окремої складової; теоретичні – можливість вивчення загальних ознак права та його характерних складових; прикладні – можливість оцінювання параметрів функціонування конкретного педагогічного об'єкта і формулювання рекомендацій стосовно ухвалення рішень; статистичні – опис правового об'єкта конкретної миті або впродовж конкретного періоду часу; динамічні – вивчення зв'язків поміж змінними, які характеризують об'єкт, з плином часу тощо.

Відповідно до окресленого широкого спектру педагогічно-правових моделей та галузі їхнього застосування, сучасний педагог зобов'язаний ґрунтовно володіти правовими поняттями й методами дослідження педагогічних процесів, адже непростий характер ринкового права висуває неабиякі вимоги до обґрунтування й ухвалення рішень, оцінення ризиків,

прогнозування у завданнях освітнього менеджменту тощо.

Основи таких навичок необхідно формувати у студентів педагогічних спеціальностей уже під час вивчення ними нормативних правових (правознавство, педагогічно-правове моделювання, правова статистика) та педагогічних (педагогічні теорія й менеджмент) дисциплін, поглиблюючи програми спеціальних дисциплін (методи навчання в початковій школі, ігрові методи тощо). Тож вивчаючи правові дисципліни, варто акцентувати увагу на педагогічно-правовому моделюванні, поглиблюючи їхні програми в цьому напрямі.

Для цього передусім необхідно вирішити три основні завдання: обрання раціональної концепції викладання для майбутніх учителів початкових класів класичних розділів правових дисциплін, що становлять основу педагогічно-правової підготовки таких учителів; забезпечення взаємних міжпредметних зв'язків таких правових дисциплін з базовими педагогічними дисциплінами; запровадження читання спеціальних предметів.

Оптимальна концепція викладання правових дисциплін для майбутніх учителів початкової школи – доступне й комплексне вивчення ключових понять і методів класичних розділів правових дисциплін та реалізація їхніх зв'язків із сучасними педагогічними поняттями й актуальними завданнями ринкового права. Водночас, викладаючи базові педагогічні дисципліни, варто, за можливості, якнайширше застосовувати такі поняття й методи, поглиблюючи навички студентів у правовій галузі.

Виконання таких важливих завдань варто розпочинати з упровадження концепції викладання правових дисциплін для вчителів початкової школи. Це можливо втілити за умови: визначення змісту робочої навчальної програми з правових дисциплін для вчителів початкових класів з орієнтацією на майбутню фахову діяльність випускників; посилення інтересу студентів до правових дисциплін та утвердження в них переконання стосовно її прикладного застосування в майбутній фаховій діяльності; вироблення у студентів практичних навичок і вмінь складати й аналізувати найпростіші педагогічно-

правові моделі; забезпечення максимально сприятливих умов для засвоєння студентами ключових понять і методів правових дисциплін, найчастіше застосовуваних у початковій школі; забезпечення органічного поєднання викладання правових і основних педагогічних дисциплін із застосовуваними правовими поняттями й методами; прищеплення студентам навичок і вмінь самостійного аналізу джерел з моделювання педагогічних процесів.

Зрозуміло, що окреслені педагогічно-правові моделі найпростіші й найдоступніші для студентів перших-других курсів. Складніші моделі можна розглядати після викладання всіх правових дисциплін.

Висновки. Основними завданнями викладання правових дисциплін, ознайомлення студентів з ними є: поступове формування переконаності студентів у потребі глибокого засвоєння ними основних понять і методів правових дисциплін; посилення інтересу студентів до правових дисциплін, поглиблення розуміння їхніх понять і методів; збільшення ефективності міжпредметних зв'язків з базовими педагогічними дисциплінами; набуття студентами практичних навичок правового моделювання в початковій школі й застосування правових методів у педагогічному аналізі.

Подальшими напрямками дослідження є розробка комплексних моделей професійного спрямування змісту педагогічно-правової освіти у фаховій підготовці вчителів початкової школи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Безсмолий Є. Б. Теоретичні та практичні аспекти формування педагогічної культури викладача у процесі підготовки майбутнього магістра з правознавства до викладацької діяльності. *Наукові записки : НПУ ім. М. П. Драгоманова*. 2011. Вип. 97. С. 18–24.

2. Галатюк М. Ю. Діяльнісний аспект розвитку правової компетентності. *Нова педагогічна думка*. Рівне, 2011. № 4 (68). С. 64–68.

3. Дарманська І. Особливості формування змісту правової підготовки майбутніх учителів початкової школи в умовах ступеневої освіти. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. Львів, 2003. № 5. С. 138–150.

4. Комар О. А. Теоретичні та методичні засади підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування інтерактивної технології : дис. ... д-ра пед. наук. Умань, 2011. 512 с.

5. Паламар С. Компетентнісний підхід як методологічний орієнтир модернізації сучасної освіти. *Освітологічний дискурс*. 2018. № 1–2. С. 267–278.

6. Тесленко Т. В. Формування готовності майбутніх учителів початкової школи до розв'язання типових задач професійної діяльності : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Івано-Франківськ, 2017. 25 с.

7. Шадріна А. В. Роль загальноправових навчальних дисциплін у формуванні креативного потенціалу майбутнього вчителя. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2013. Вип. 30. С. 389–393.

8. Шестопалюк О. О. Структура професійної компетентності майбутніх учителів правознавства. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*. 2014. Вип. 1 (8). С. 145–153.

9. Yuriy M. Kozlovskiy, Volodymyr L. Ortynskyu, Mykhailo V. Pashechko. Influence of Knowledge Integration on Students' Professional Competence. *The New Educational Review*. 2019. Vol. 56, № 2. S. 124–138.

REFERENCES

1. Bezsmolyi Ye.V. Teoretychni ta praktychni aspekty formuvannia pedahohichnoi kultury vykladacha u protsesi pidhotovky maibutnioho mahistra z pravoznavstva do vykladatskoi diialnosti. [Theoretical and practical aspects of development of teacher's pedagogical culture in the process of training a future master in law to conduct teaching activity]. Scientific works: NPU named after M.P. Drahomanov, 2011, 97, pp. 18-24 [in Ukrainian].
2. Halatiuk M.Yu. Diialnisnyi aspekt rozvytku pravovoi kompetentnosti. [Effective aspect of legal competence development]. New pedagogical thought. Rivne, 2011, Nr 4 (68), pp. 64-68 [in Ukrainian].
3. Darmanska I. Osoblyvosti formuvannia zmistu pravovoi pidhotovky maibutnikh uchyteliv pochatkovoї shkoly v umovakh stupenevoi osvity. [Peculiarities of

formation of the content of legal training of the future elementary school teachers in the conditions of degree education]. *Pedagogics and psychology of professional education*. Lviv, 2003, Nr 5, pp. 138-150 [in Ukrainian].

4. Komar O.A. *Teoretychni ta metodychni zasady pidhotovky maibutnikh uchyteliv pochatkovoï shkoly do zastosuvannia interaktyvnoi tekhnolohii*. [Theoretical and methodic fundamentals of the future elementary school teachers to apply interactive technologies]. Dissertation of the Doctor of Pedag. Sciences. Uman, 2011 [in Ukrainian].
5. Palamar S. *Kompetentnisnyi pidkhid yak metodolohichniy oriientyr modernizatsii suchasnoi osvity*. [Competence approach as a methodological guide for the modern education modernization]. *Educational discourse*, 2008, Nr 1-2, pp. 267–278 [in Ukrainian].
6. Teslenko T.V. *Formuvannia hotovnosti maibutnikh uchyteliv pochatkovoï shkoly do rozviazannia typovykh zadach profesiinoï diialnosti*. [Formation of the future elementary school teachers' skills to solve typical problems of professional activity]. Extended abstract of the dissertation for the Candidate of Pedag. Sciences: 13.00.04/ Pre-Carpathian National University named after Vasyl Stefanyk, Ivano-Frankivsk, 2017 [in Ukrainian].
7. Shadrina A.V. *Rol zahalnopravovykh navchalnykh dystsyplin u formuvanni kreatyvnoho potentsialu maibutnioho vchytelia*. [Importance of educational disciplines for development of the creative potential of a future teacher]. *Pedagogics of formation of the creative personality in the higher and secondary school*, 2013, 30, pp. 389-393 [in Ukrainian].
8. Shestopaliuk O.O. *Struktura profesiinoï kompetentnosti maibutnikh uchyteliv pravoznavstva*. [Structure of the professional competence of the future teachers of law science]. *Education of adults: theory, experience, prospects*, 1 (8), 2014, pp. 145-153 [in Ukrainian].
9. Yuriy M. Kozlovskiy, Volodymyr L. Ortynskyy, Mykhailo V. Pashechko. *Influence of Knowledge Integration on Students' Professional Competence*. *The New Educational Review*. 2019. Vol. 56, No. 2. pp. 124–138 [in English].